

# ארבעה אבות פרק ראשון בבא קמא

יז.

עין משפט  
נר מצוה

קעח א מיי פ"א מהל'  
מ"ט הלכה ג סמג  
עשין יב טוש"ע י"ד סימן  
רמו סעיף יז:  
א ב ג מיי פ"א מהל'  
נזק ממונ הלכה ה  
סמג עשין פו טוש"ע ח"מ  
סימן שפט סעיף א וסעיף  
ו וסימן של סעיף א':  
ב ד מיי שם פ"ב הלכה ג  
סמג עשין ג:  
ג ה מיי שם הלכה ד  
טוש"ע שם סעיף ה:  
ד ו מיי שם הלכה י  
טוש"ע שם סעיף י':

## רבינו חננאל

ור' נחמיה אמר שהושיבו  
ספר תורה על מטות  
ואמרו קיים זה מה שכתוב  
בוה. והידינא מפיקין. ואי  
מנוח. קיים לא אמרין.  
פ"י חלוצי כתף כך שמענו,  
שמרצא יד אחד מבית  
הנזאר שלו ממקום הקרע  
כדי שיהא הקרע ברור  
ונמצא הכתף חלוצי מן  
החלוק. ר' יוחנן, קיים  
לידי מעשה. ופרקי' לא  
קשיא למיגמר הוא תלמוד  
גדול שהתלמוד מביאו  
לאחרני מעשה גדול.  
ש"מ דלמיגמ' הוא  
ולאסוקי קמיה רביה  
טפי עדיף וקדים על  
לאגמורי הוא לאחרני.  
אמר ר' יוחנן כל העוסק  
בתורה ובגמילות חסדים  
וזכה לנחלת שני שבטים,  
והן יוסף ויששכר. הדרן  
פרק שני: כיצד הרגל  
כיצד הרגל מועדת לשבר  
בדרך הלוכה, הבהמה  
מועדת להלך כדרכה כו.

שלישים וששה ארץ. לו בגימטריא הכי הוי: ויהי' לאפני  
אחאב עשו בן. שעשו לו הספד גדול כלאמרין  
במגילה (דף ג. וס) כמספד הדרימון בן טבירמון כדמתרגמינן  
מספד אחאב בן עמרי דקטיל יתיה הדרימון בן טבירמון ובמלחמה  
היה שהיו שם עם רב וכולן כסדו  
עליו ואע"ג דכתיב (מלכים א' כב)  
ויעצור הרינה במחנה ואמרין  
(פסחדרין דף לט:) באכוד רשעים  
רינה באכוד אחאב בן עמרי רינה  
היינו לנדיקים שבדור אבל עבדיו  
ואוהביו היו מספדין אותו:

אלא שהניחו ס"ת על מטהו.  
ואע"ג דכתיב (מלכים א' כב)  
(פס.) גבי רב הונא משמע דאסור  
לעשות כן משום דאסור לישב ע"ג  
מטה סס"ת מונחת עליה ובהקומץ  
רבה (מנחות דף לב:) איכא פלוגמא  
דאמוראי ליכא למיפך מדר' נחמיה  
דהכא דשאי חוקיה דהוה גדול  
במורה ובמעשים טובים ביותר:  
והאמר מר גריל' אבוד תורה  
שמביא ידיו מעשה.

פ"י נקונטרס אלמא מעשה עדיף  
וקשה לר"ת דלדרכה מהכא דייק  
ספ"ק דקדושין (דף מ: וס) למוד  
גדול ממעשה גבי זקנים שהיו מסובין  
בעליית בית נחום בלוד ונשאלה  
שאלה זו בפניהם למוד גדול או  
מעשה גדול ומנו כולם ואמרו למוד  
גדול שמביא לידי מעשה ואומר ר"ת  
דח"פ והאמר מר שלמוד מביא לידי  
מעשה ויוון שאלו אומרים קיים הרי  
אנו אומרים שלמד דאי לא שלמד  
היאך קיים שהלמוד מביא לידי  
מעשה ולא מסיק אדעמיא השתא  
לחלק בין למד ללימד ומשני הא  
לאגמורי [דלמוד] ודאי לא אמרין  
דהא ודאי עדיף שמביא את הרבים  
לידי מעשה כשעלמדם ובשאלות דרז  
אחאי גאון ל"ג קיים אמרין לימד  
לא אמרין אלא גרס ומנח תפילין  
והדר אמר לן ומו לא ופרקי' גמרא  
והיאך הוה מנח תפילין מחלה קודם  
שהיה אומר להם השמעתם ואלא  
למוד גדול ממעשה ומשני הא למגמר  
הא לאגמורי דליגמר נפשיה למוד  
גדול שמביא לידי מעשה אבל לאגמורי  
לאחרים לא עדיף ולפיכך היה מניח  
תפילין מחלה:

הדרן עלך ארבעה אבות

ביצד הרגל מועדת. אמתימין  
דפ"ק (דף טו:) קאי ותימה  
אי אדפתח ליתני כיצד השן צרישא  
ורגל כחד חשיבי משום דשון

בהלכותיהן ומחד קרא נפקי ומשום דתנא רגל צמר שן נקט הכא רגל צרישא דסליק מיניה:  
**הבהמה** מועדת. אית דגרס והבהמה צו"י וה"פ כיצד העדה דרגל לשבר דרך הלוכה פי' דרך הלוכה היא העדה וכן צרישא  
גבי שן אבל קשה לר"י מה חידש כאן שלא שנה צפרק קמא ומראה לר"י דל"ג צו"י וה"פ כיצד הרגל מועדת לשבר  
דרך הלוכה שאמר צפרק קמא (דף טו:) הבהמה מועדת כו' ומ"מ דייק בגמרא שפיר היינו רגל היינו צהמה דהרגל מועדת והבהמה  
מועדת הכל אחד: **היתרה** מבעטת. אגב דשוה לנדרות נקט לה הכא: **דרסה** ע"ה הב"י. אורי' דאזכרין לאשמועין  
דסד"א דמשונה הוא כיון דדרסה כ"כ בחזק שנימו השבר על כלי אחר ושברו ומסתמא להזיק נתכוונה:

וחד אמר שצעה. ימים: זה חוקיה מלך יהודה. לישנא דש"ס הוא  
ולא לאשמועין דזהו חוקיה דהאי קרא בחוקיה כתיב אלא אגב  
אורחיה דמפרש מאי כבוד עשו לו במותו נקט ואמר הכי: חלוצי  
כסף. כמו וחלצה נעלו (דברים כה)  
כתפיה: והאידנא מפיקין. ספר  
תורה קמי גברא רבא: אנוחי. על  
מטותו לא מנחין: כי הוה עייל  
לצית הכסא. כלומר וימנח חדא כי  
הוה עייל לצית הכסא אמר לן הכי  
קיים אמרין לימד לא אמרין ולימד  
אמרו לחוקיה והאידנא לא משום  
כבודו דחוקיה לימד עדיף מקיים:  
מציא לוי מעשה. אלמא מעשה  
עדיף: למיגמר. לעלמו מעשה עדיף  
אבל לאגמורי לאחרני עדיף ממעשה  
הלכך לימד לא אמרין: וזרעי.  
היינו דקמה וחסד דמפרש לקמיה:  
לנחלם שני שבטים. דהכי משמע  
רגליכם ישולחו צנחלת השור והחמור  
יוסף ויששכר: נזום צעדה עלי שור.  
היינו כילה: חמור גרם. מתרגמא  
עמיר בניכסין: יוסף איקרי שור  
כבור שורו הדר לו (דברים לג):

וחד אמר שבעה ואמרי לה שלישים ת"ר  
וכבוד עשו לו במותו זה חוקיה מלך יהודה  
שיצאו לפניו שלישים וששה אלף חלוצי כתף  
דברי ר' יהודה א"ל ר' נחמיה והלא לפני  
אחאב עשו כן אלא שהניחו ס"ת על מטהו  
ואמרו קיים זה מה שכתוב בזה והאידנא  
נמי עבדינן הכי אפוקי מפיקין אנוחי לא  
מנחין ואיבעית אימא אנוחי נמי מנחין  
קיים לא אמרין אמר רבא בר בר חנה הוה  
אזילנא בהדיה דר' יוחנן למשאל שמעתא  
כי הוה (ע"ה) לבית הכסא והוה בעינא  
מיניה מלתא לא פשיט לן עד דמשי ידיה  
ומנח תפילין ומברך והדר אמר לן אפילו  
קיים אמרין לימד לא אמרין: והאמר מר  
אגדול למוד תורה שהלמוד מביא לידי  
מעשה ל"ק הא למיגמר הא לאגמורי א"ר  
יוחנן משום ר"ש בן יוחאי מאי דכתיב  
יאשריכם וזרעי על כל מים משלחי רגל  
השור והחמור כל העוסק בתורה ובגמילות  
חסדים זוכה לנחלת שני שבטים שנאמר  
יאשריכם וזרעי ואין זריעה אלא צדקה  
שנאמר זרעו לכם לצדקה וקצרו לפי חסד  
ואין מים אלא תורה שנאמר הוי כל  
צמא לכו למים וזכה לנחלת שני שבטים  
זוכה לכילה כיוסף דכתיב בן פורת יוסף  
בנות צעדה עלי שור וזוכה לנחלת יששכר  
דכתיב יששכר חמור גרם אית דאמרי  
אויביו נופלין לפניו כיוסף דכתיב בהם  
עמים יגנח יחדו אפסי ארץ וזוכה לבינה  
כיששכר דכתיב ומבני יששכר יודעי בינה  
לעתים לדעת מה יעשה ישראל:

HebrewBooks.org © Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

הדרן עלך ארבעה אבות  
**ביצד** הרגל מועדת. כלומר  
צמה הרגל מועדת: לשבר  
נדרך הלוכה. כלומר ככן היא  
מועדת שמצברת דרך הלוכה:  
**הבהמה מועדת** כו'. קפריך בגמ' [ע"ה]  
היינו רגל היינו צהמה הא תנא ליה  
לשבר דרך הלוכה: היסה מבעטת.  
שינוי הוא זה ותולדה דקין (ה) הלך  
חזי נזק ותו לא: או שהיו צרוזות  
**מנחין** כו'. אע"ג דלאו שינוי הוא  
אלא אורחיה הוא אפ"ה ח"נ ותו לא  
דהלכתא גמירי להו וצרות הנזק  
קאמר דכרס"ר פטור כדאוקימנא  
צריש פ"ק (דף ג:) לנדרות מולדה  
דרגל לפטורו צר"ה: ונפל על כלי.  
אחר: ראשון. נזק רגל הן ומשלמת  
כולה ואחרון ע"י צרוזות נשבר  
הלך חזי נזק: דליל קשור צרגלו.  
כל דבר הנקשר צרגל התרגול  
קרי דליל. ואית דגרסי דלי:  
**מהדם**. מרקד: משלם חזי נזק.  
דליל היינו צרוזות דמפרש בגמ'  
[ע"ה] דלדיה דלוי. הדין נמי כגון  
שהמז והצרוזות שזרו את הכלים:  
גמ'

הדרן עלך ארבעה אבות

**ביצד** הרגל מועדת. כלומר  
צמה הרגל מועדת: לשבר  
נדרך הלוכה. כלומר ככן היא  
מועדת שמצברת דרך הלוכה:  
**הבהמה מועדת** כו'. קפריך בגמ' [ע"ה]  
היינו רגל היינו צהמה הא תנא ליה  
לשבר דרך הלוכה: היסה מבעטת.  
שינוי הוא זה ותולדה דקין (ה) הלך  
חזי נזק ותו לא: או שהיו צרוזות  
**מנחין** כו'. אע"ג דלאו שינוי הוא  
אלא אורחיה הוא אפ"ה ח"נ ותו לא  
דהלכתא גמירי להו וצרות הנזק  
קאמר דכרס"ר פטור כדאוקימנא  
צריש פ"ק (דף ג:) לנדרות מולדה  
דרגל לפטורו צר"ה: ונפל על כלי.  
אחר: ראשון. נזק רגל הן ומשלמת  
כולה ואחרון ע"י צרוזות נשבר  
הלך חזי נזק: דליל קשור צרגלו.  
כל דבר הנקשר צרגל התרגול  
קרי דליל. ואית דגרסי דלי:  
**מהדם**. מרקד: משלם חזי נזק.  
דליל היינו צרוזות דמפרש בגמ'  
[ע"ה] דלדיה דלוי. הדין נמי כגון  
שהמז והצרוזות שזרו את הכלים:  
גמ'

דבריו הימים א יב לג  
דברים לו ז  
ומבני יששכר יודעי  
בינה לעתים לדעת מה  
יעשה ישראל ראשיהם  
מאתם וכל אחיהם על  
פיהם:

(א) וכי הוה נפיק כ"ה  
גימט השאלות פ"י לך  
לך. (ב) מגילה ס. קדושין  
מ: ספרי פ"ק ע"ה. (ג) ע"ה  
ה: ע"ה. (ד) ונקמן פ"ה ע"ה  
ה: (ה) ונקמן י"ט. (ו) ופי'  
לך לך סימן א. (ז) ופי'  
מוספות קדושין מ: ד"ה  
לימוד.

## תורה אור השלם

1. אשריכם וזרעי על כל  
מים משלחי רגל השור  
והחמור: ישינוי לב כ  
זרעי לכם לצדקה  
קצרו לפי חסד נירו לכם  
ניר ועת דדרוש את ה'  
עד יבוא ויהי צדק  
לכם. הושע י"ב  
3. הוי כל צמא לכו  
למים ואשר אין לו כסף  
לכו שברו ואכלו ולכו  
שברו בלוא כסף ובלוא  
מחיר יין ויחלב:  
ישינוי נה א  
4. בן פרת יוסף בן פרת  
עלי עין בנות צעדה עלי  
שור: בראשית מט כב  
5. יששכר חמור גרם  
רביץ בין המשפחות:  
בראשית מט יד  
6. בכור שורו וקרן לו  
וקרני ראם קרני בהם  
עמים יגנח יחדו אפסי  
ארץ והם רבבות אפרים  
והם אלפי מנשה:  
דברים לו ז  
7. ומבני יששכר יודעי  
בינה לעתים לדעת מה  
יעשה ישראל ראשיהם  
מאתם וכל אחיהם על  
פיהם:  
דברים הימים א יב לג

## הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה היתה וכו'  
דקין היא הלך:

## מוסף רש"י

שהלימוד מביא לידי  
מעשה. נמלאו שניהם  
מצד (דקדושין פ"ה)  
הדרן עלך ארבעה  
אבות